

(Київ)

СТРАТЕГІЇ ВЖИВАННЯ НЕОДНОЗНАЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено дослідженню семантичних та прагматичних особливостей явища неоднозначності в сучасному англомовному дискурсі на матеріалі художніх текстів. Надано визначення терміну «неоднозначність» та окреслено особливості його функціонування на лексичному та синтаксичному рівнях системи мови. Описано типи неоднозначності висловлень, яка залежно від передбачуваного перлокутивного ефекту у свідомості мовця, може бути як навмисною, так і випадковою. Увагу приділено аналізу неоднозначних висловлень в аспекті стратегій, що застосовуються співрозмовниками.

Ключові слова: амфіболія, інтенція, комунікативна ціль, неоднозначність, омонімія, полісемія, стратегія.

The article is devoted to the research of semantic and pragmatic specificities of the ambiguity phenomenon in English modern discourse on the material of fiction. The term 'ambiguity' is defined and features of its use at lexical and syntactic levels are outlined. The article deals with the types of ambiguity that depends on the clear perlocutionary effect in the speaker's mind and can be either strategic or genuine. The focus of the analysis is ambiguous utterances in terms of strategies as is used by interlocutors.

Key words: ambiguity, amphiboly, communicative goal, homonymy, intention, polysemy.

Мовне спілкування в певною мірою є організованою діяльністю, в процесі якої її учасники свідомо чи інтуїтивно дотримуються певних правил та принципів. Вони засвоюються мовцем як суб'єктом комунікації протягом життя і фіксуються у формі комунікативного досвіду, який є ключем до побудови успішної комунікації. Спроби встановлення норм спілкування відображено у працях ряду лінгвістів [11; 12].

Незважаючи на значний досвід у вивченні мовленнєвої комунікації, феномену неоднозначності не відведено чіткої ролі в контексті практичного та функціонального його призначення для комунікації, що зумовлює актуальність цієї роботи. В якості об'єкта дослідження виступають одиниці мови, які мають неоднозначну контекстуальну інтерпретацію. Предметом дослідження є комунікативно-функціональне призначення двозначних одиниць у сучасному англомовному дискурсі.

Метою роботи є виявлення механізмів виникнення неоднозначності мовних одиниць на різних рівнях та їх застосування в англомовному дискурсі. Із поставленої мети витікають наступні цілі дослідження: а) розглянути шляхи виникнення неоднозначності на лексичному та синтаксичному рівнях; б) проаналізувати функціонування неоднозначних мовних одиниць; в) виявити стратегії використання неоднозначних мовних одиниць у сучасному англомовному дискурсі.

Матеріалом для проведення дослідження стали фрагменти сучасного англомовного дискурсу, з яких були відібрані приклади з контекстуально неоднозначною інтерпретацією.

Англійський філософ і лінгвіст Пол Грайс [12, с. 48], опираючись на Канта, фіксує знання норм взаємодії суб'єктів мовної комунікації у Принципі Кооперації, який об'єднує певну множину постулатів – Кількості, Якості, Релевантності та Способу дії. Принцип Кооперації є своєрідним кодексом спілкування, дотримання якого очікується від усіх учасників діалогу, метою яких є максимально ефективно передати інформацію.

Однією з зазначених Грайсом максим спілкування є однозначність, яка у Принципі Кооперації сформульована у вимозі «Унікальній неоднозначності» [12, с. 48]. Грайс уважав, що неоднозначність висловлень створює додаткову складність для успішного спілкування. Поява другорядних значень ускладнює процес інтерпретації змісту висловлення і в результаті може призвести до непорозуміння. Попри загально визнану потребу висловлюватись ясно, цей постулат регулярно порушується, хоча співрозмовники при цьому можуть проявляти кооперацію в інтерактивній активності.

Принцип «одна форма – одне значення» спрацьовує лише для фіксованих професійно зумовлених форм інформаційного обміну, таких, як надання консультації в банку, проведення технічного або воєнного інструктажу, тобто у випадках, коли комунікація вимагає єдиного закріпленого за мовними одиницями значення. Розмовному дискурсу більш притаманна неоднозначність, оскільки створюючи те чи те висловлення, мовець не додає до нього алгоритм його інтерпретації, і тому слухач вилучає із поверхневої його структури більше значень, ніж йому пропонується [14, с. 165]. Більш того, інколи неоднозначність зумовлена суто практичними потребами. Так, Джефрі Ліч наполягає, що нехтування формальною стороною комунікації заради функціональної за певних обставин дозволяє зробити процес спілкування максимально успішним як для мовця, так і для слухача [15, с. 18]. Ліч виводить низку прагматичних принципів, серед яких Принцип Зацікавленості та Принцип Експресивності (Interest Principle, Expressivity Principle). Перший полягає в тому, що завданням комунікантів є зробити спілкування якомога більш яскравим та непередбачуваним. Другий стосується ефективності спілкування в широкому розумінні, тобто врахування експресивного та естетичного аспектів комунікації. Отже, в деяких випадках неоднозначність вмотивована підвищенням естетичних якостей спілкування.

У цій роботі під неоднозначністю ми розуміємо 1) наявність у мовної одиниці більше одного дискретного значення, які проявляються одночасно; 2) можливість інтерпретації мовної одиниці більш ніж в один спосіб; 3) нечіткість або невизначеність значення [10]. Семантика мовної одиниці залежить від низки факторів, таких, як фактора мовця, який уміщує цю одиницю в функціональне середовище, і фактора адресата та його способу сприйняття й інтерпретації [1, с. 9].

Явище неоднозначності породжує ряд як осуджувальних, так і схвалювальних поглядів. Так, Арістотель застерігав проти неоднозначності висловлень: її необхідно оминати, якщо тільки вона не є навмисною [15, с. 18]. Існує думка, що неоднозначність є джерелом серйозної плутанини в спілкуванні [17]. Але всі намагання розмовляти мовою, в якій неоднозначність відсутня, є марними, оскільки неоднозначність – це факт лінгвістичного життя [11, с. 527]. Інші ж учені навпаки вважають, що неоднозначність надає мові привілеї і не слід сприймати її як дефект, якого треба уникати [15, с. 15].

Явище неоднозначності може існувати на лексичному та синтаксичному рівнях мови. Розглянемо її на кожному з них більш детально.

Аналіз та інвентаризація словникового складу мови показує, що більшість слів не є однозначними, тобто їх форми можуть бути пов'язані з цілим рядом позначуваних [14, с. 169]. Залежно від

наявності формальної подібності або семантичного зв'язку між значеннями змістової сторони слова, неоднозначність може бути різного характеру – полісемічного або омонімічного. Полісемія, або багатозначність слова – це наявність у слова декількох взаємопов'язаних значень, що характеризуються спільністю одного чи більше семантичних компонентів. Важливе місце посідає опозиція первинне :: вторинне значення. Головні значення є контекстуально незалежними, в той час як вторинні детермінуються синтагматичними зв'язками. Але, окрім лінгвістичного контексту (лексичного, граматичного, тематичного), мовні одиниці не можуть бути з точністю інтерпретовані без урахування екстралінгвальних факторів, а саме комунікативної ситуації, цільової спрямованості висловлювання, специфіки життя даного соціуму.

Омонімія відрізняється відсутністю взаємозв'язку значень, що робить омонімію небажаним явищем, оскільки в мовленні омонімія може бути перешкодою для порозуміння та розпізнавання точного змісту. Зазвичай оточення слова підказує, яке з омонімічних слів має на увазі мовець. Загалом можна стверджувати як у випадку полісемії, так і омонімії функцію усунення неоднозначності виконує контекст [4, с. 167].

Іноколи семантична неоднозначність окремої лексичної одиниці призводить до множинності інтерпретацій усієї синтаксичної конструкції, оскільки це дозволяє виявити більш ніж одну глибинну структуру. Таким чином, висловлення *The man saw a table* може бути інтерпретовано як Чоловік побачив а) стіл; в) розклад; с) таблицю та ін. Неоднозначність слова *table* впливає з того, що дана лексема не має розбіжностей при вимові, коли використовується у різних значеннях. Слід зауважити, що деякі графічно двозначні одиниці можуть набувати однозначності при вимовлянні (напр. /'prod.ju:s/ (noun), /prə'dju:s/ (verb)) [13, с. 402].

Синтаксичні конструкції можуть вважатися неоднозначними не тільки у випадках наявності семантично неоднозначного елемента. Такі синтаксичні конструкції, як словосполучення або речення не подаються в готовому вигляді, а кожного разу «збираються», «монтуються» зі слів, які в результаті здобувають функціональні, синтаксичні значення [2, с. 327]. При конструюванні словосполучень або речень мовець може свідомо чи несвідомо наділяти їх множинністю інтерпретації. Випадки, коли речення вміщують у собі декілька дискретних значень, називаються амфіболією [13, с. 401] – варіативністю синтагматичного членування речення. Амфіболія в усному мовленні пов'язана з морфологічним та інтонаційним членуванням висловлення, тоді як джерелом амфіболії у письмовій мові може стати неправильна пунктуація або її відсутність. Наприклад, речення *I am opposed to the tax which slows down economic growth* на слух можна сприйняти, як а) Я проти податку, який уповільнює економічне зростання; та б) Я проти податку, і це уповільнює економічне зростання. Письмово неоднозначність у даному випадку можна зняти за допомогою розділового знаку: *I am opposed to the tax (,) which slows down economic growth*. В усному мовленні найсильнішим засобом ліквідації синтаксичної неоднозначності є просодичні сигнали.

Так, словосполучення *Tibetan history teacher* є синтаксично двозначним, оскільки одне і те саме ідентичне за набором компонентів та їх лінійним порядком вільне словосполучення може репрезентувати два семантично відмінні смисли, а саме:

а) [*Tibetan history*] *teacher*, де *Tibetan* є означенням *history*; в поєднанні вони є модифікаторами слова *teacher*, яке є ядром словосполучення. Таким чином, словосполучення набуває значення «вчитель, що викладає історію Тибету» та б) *Tibetan [history teacher]*, де *Tibetan* є означенням атрибутивної групи *history teacher*. Отже, дане словосполучення інтерпретується як «тібетський вчитель історії».

Для речення, на відміну від слова та словосполучення, характерною рисою є предикативність, тобто воно позначає деяку дійсність, ситуацію. Складність речення та наявність у ньому більшої кількості його конститuentів свідчить про багатаплановість позамовної ситуації. Але таке нагромадження призводить до зростання кількості варіантів двозначних інтерпретацій при синтаксичному аналізі. Наприклад, порівняємо приріст виведених значень після залучення прийменникових зворотів:

(!) Put the sweets in the sugar-basin on the table.

Дане речення лише два тлумачення:

а) Put [the sweets in the sugar-basin] on the table. 'Поклади цукерки, що в цукорниці, на стіл.'

б) Put the sweets [in the sugar-basin on the table]. 'Поклади цукерки в цукорницю, що знаходиться на столі.'

У той час, як Put the sweets in the sugar-basin on the table in the kitchen буде мати п'ять можливих інтерпретацій:

а) Put the sweets [[in the sugar-basin on the table in the kitchen]. 'Поклади цукерки, що в цукорниці на столі в кухні.'

б) Put the sweets [in the sugar-basin [on the table in the kitchen]]. 'Поклади цукерки в цукорницю, що на столі в кухні.'

в) Put [[the sweets in the sugar-basin] on the table] in the kitchen. 'Поклади цукерки, які знаходяться в цукорниці, що на столі, в кухні.'

г) Put [the sweets [in the sugar-basin on the table]] in the kitchen. 'Поклади цукерки, що знаходиться в цукорниці на столі, в кухні.'

г) Put [the sweets in the sugar-basin] [on the table in the kitchen]. 'Поклади цукерки, що в цукорниці, на стіл, який знаходиться в кухні (Dailey, 76).'

Уважають, що з міркувань забезпечення ясності висловлення, семантично близькі елементи повинні бути суміжними в синтаксичному плані. З цієї причини синтаксично переривчасті структури мають схильність спричиняти непорозуміння:

(2) The morning came at last when we were due to leave [14, с. 66].

Як видно із наведеного прикладу, розрив предмета та його означення призводить до розмитості зв'язку між суб'єктом та предикатом. У результаті такого синтаксичного розміщення дане речення буде мати інтерпретацію Ранок нарешті настав, коли ми повинні були від'їзджати замість наміченої Ранок, коли ми повинні були від'їзджати, нарешті настав.

Часто виникнення неоднозначності на синтаксичному рівні в письмовому мовленні можна пояснити через психолінгвістичне явище, що має назву «garden path phenomenon» [17]. Сутність даного явища полягає в тому, що людина при читанні сприймає кожне слово окремо. Така особливість отримання інформації спричиняє появу неоднозначних інтерпретацій, які усуваються обробкою решти елементів цього речення. Наступний приклад ілюструє усунення неоднозначності за допомогою обробки повного комплексу конститuentів речення:

(3) Before we started eating the table was absolutely loaded with delicacies [14, с. 67].

Не дочитавши дане речення до кінця, його можна зрозуміти як Перед тим, як ми почали їсти стіл, в той час, як повне прочитання дає змогу інтерпретувати речення коректно: Перед тим, як ми почали їсти, стіл був заставлений ласощами.

Побутує думка, що неоднозначність мовлення можна пояснити лексично та структурно [17]. Однак це твердження не є вичерпним, оскільки такий погляд не враховує комунікативно-функціональний аспект. Речення як конструкція, що має лексико-граматичний та семантичний плани, об'єктивується у звуковій формі у висловленні. Висловлення є носієм комунікативного наміру мовця, спрямованим на вирішення певного комунікативного завдання спілкування [2, с. 356]. Висловлювання, на відміну від речення, прив'язане до конкретної комунікативної ситуації та до конкретного мовця і в мовленнєвому акті обростає додатковими суб'єктивними смислами, тобто може включати більш, ніж один ілокутивний акт.

Якщо розглядати ілокутивну силу як прагматичне значення і врахувати той факт, що висловлення ніколи не обмежується одним ілокутивним актом, навіть якщо деякі з них залишається непомітним для слухача, то можна стверджувати, що висловлення також можуть бути неоднозначними. Отже, розглянемо третій тип неоднозначності – прагматичний.

Незважаючи на те, що комунікативні ролі співрозмовників неоднакові за своїм статусом і панівна роль відводиться адресанту, оскільки саме він створює висловлення і його ілокутивну силу, привілея користуватися неоднозначністю доступна як адресанту, так і адресату.

Відносно обох учасників спілкування неоднозначність може бути випадковою і навмисною. Випадкова неоднозначність не є спеціальною дією суб'єкта спілкування, а скоріше збігом мовних обставин і може бути елімінована контекстом. Навмисна неоднозначність є результатом спланованих дій, які можуть бути націленими як на досягнення власних комунікативних цілей, так і на створення взаємовигідних умов спілкування.

У даній статті ми розглянемо випадки навмисного використання неоднозначності, оскільки вони дозволяють проаналізувати прагматичні міркування при виконанні тієї чи тієї мовленнєвої дії. Для досягнення цієї мети використовують набір стратегій мовленнєвої поведінки. Аналіз фактологічного матеріалу дає нам змогу виділити такі стратегії застосування адресатом неоднозначних висловлень:

1) Стратегію запобігання комунікативної кризи. Ця стратегія застосовується у випадках, коли мовець імплікує у своєму висловленні два наміри. При цьому мовець не має чіткої впевненості в тому, яка із можливих інтерпретацій є більш «комфортною» для адресата, але приймає будь-який з потенційно можливих перлокутивних ефектів. Отже, при застосуванні такої стратегії, адресату, з одного боку, надається право вибору інтерпретації висловлювання, а адресант, з іншого, не зазнає шкоди для своєї інтенції, що створює взаємовигідні умови комунікації та допомагає уникнути комунікативної кризи. Розглянемо наступний приклад:

(4) If we are going to spend the afternoon together, I cannot keep calling you señorita (Dailey, 38).

Адресант бажає запропонувати адресату перейти на більш близький рівень спілкування і звертатись один до одного на ім'я, але він не впевнений, чи допустимо це для адресата, тому обирає таке формулювання висловлення, яке дозволяє адресату самостійно прийняти рішення щодо формату їх спілкування.

2) Стратегію вираження комунікативної інтенції непрямими засобами мови. Ця стратегія знаходить своє застосування у випадках, коли у свідомості мовця є чітко сформована інтенція. При цьому мовець з певних міркувань уникає буквального вираження свого наміру, переслідуючи мету привернути до себе адресата, зробити натяк тощо. Адресант спонукає адресата до розпізнання його інтенції непрямими засобами, а саме використовуючи речення в нехарактерній для нього прагматичній функції. Отже, речення, що за своїми формальними ознаками є одиницею одного прагматичного типу, в мовленнєвій реалізації може набувати ілокутивної сили іншого прагматичного типу. Наприклад, квеситивне за формою і змістом речення може мати ілокутивну силу запиту інформації, менасива тощо:

(5) Guy: "You will tell me, Patrick. I promise you'll tell me. You can do it now, or you can do it ten hours from now when you're half-dead. Make it easy on yourself."

Patrick: "I don't want to die, okay?"

Guy: Would you like to see what happens when the shock is delivered?

Patrick: No.

Guy: Then where's the money?

Patrick: I don't know. I swear (Grisham, 38).

Обставинами, за яких розгортається комунікативна дія, є допит одного з комунікантів. Комунікативною ціллю адресанта є отримання інформації про місцезнаходження грошей. Виходячи з того положення речей, що адресат протягом певного часу не зізнається, адресант вдається до непрямих погроз для підвищення тиску на останнього. Дійти висновку, що релевантним значенням висловлення є погроза, адресату допомагає натяк на факт катування.

3) Стратегію реалізації двох цілей одночасно. Суть цієї стратегії полягає в тому, що двозначне висловлення одночасно релізує дві інтенції мовця, при цьому адресат не має необхідності усувати неоднозначність, по-перше, тому, що інтенції є взаємодоповнюючі, по-друге, адресату не надається текстуальної підказки для виведення основної інтенції. Через те, що ця стратегія економить мовні ресурси, вона часто застосовується у рекламному, газетному, телевізійному дискурсі. Розглянемо практичне застосування даної стратегії на прикладі рекламного слогана Colman's Mustard (виробник гірчиці):

(6) C'mon Colman's, light my fire.

Цей слоган є алюзією до рядків з пісні гурту THE DOORS "C'mon baby, light my fire", що, по-перше, виконує функцію привертання уваги адресата. По-друге, враховуючи специфіку продукції (гірчиця), цей слоган виконує інформативну функцію, тобто дає краще уявлення про смакові якості продукту (fire є конвенційною асоціацією з гостротою).

4) Стратегію використання гумору у комунікації. За допомогою гумору як окремого випадку застосування неоднозначності, адресат може реалізувати ряд комунікативних інтенцій: розрядити ситуацію, викликати симпатію у співрозмовника, привернути до себе увагу тощо. Розглянемо механізм утворення гумору на основі неоднозначності.

Зміст речення, якщо його розглядати як частину дискурсу, складається з конститuentів, які утворюють змістовий центр та периферію. Центральні конститuentи іноді виділяються

просодичними засобами, що дозволяє уникнути неоднозначності. Однак нерідкими є випадки, коли центр формально не є маркованим, що робить висловлення неоднозначним.

(7) Teacher: If your brother has five apples and you take two from him what will be the result?

Johnny: He will beat me up [2, с. 500].

Як бачимо, для вчителя істотним є питання математичних операцій, тоді, як учень акцентує увагу на відбиранні у брата його власності. Врешті, комуніканти мають різне розуміння фрази «what will be the result».

Також гумор може виникати із деяких зовнішньо однозначних висловлень.

(8) Teacher: I hope I didn't see you looking in Fred's book, Tommy.

Tommy: I hope you didn't either, sir [2, с. 500].

Учитель став свідком того, як учень підглядав у чужий зошит, але із педагогічних міркувань не бажає відкрито зазначати цей факт. Слово *hope* у висловленні вчителя не відповідає прямому значенню і набуває певної конотації, а саме використовується для вираження некатегоричного, ввічливого зауваження. Учень, навпаки, вживає це слово у прямому значенні, що і є джерелом комічного.

Окрім стратегій використання неоднозначності адресантом, можна вивести ряд стратегій, які є у розпорядженні адресата. Розглянемо їх:

1) Стратегія вислолювання неоднозначної відповіді. Як було згадано вище, існують випадки, в яких із прагматичних міркувань адресант надає простір для вибору прийнятної для адресата інтерпретації висловлення. Адресат, у свою чергу, може продовжити акт комунікації у заданій неоднозначній манері і створити у відповідь висловлення, яке не буде виражати чіткого ставлення до певного положення речей або не буде давати конкретну відповідь на поставлене питання.

(9) Forest: Do you find yourself attracted to this - Don Rafael? Were you testing to make sure that our love was genuine? I never even gave you a chance to explain that day. Why didn't you come and tell me what a fool I was?

Erica: Because you weren't a fool (Dailey, 246).

Інтенція адресанта в даному комунікативному епізоді полягає у з'ясуванні положення речей щодо приватних стосунків адресата з третьою особою. При цьому адресант сподівається почути, що це було спробою перевірити на міцність їх з адресатом стосунки. Адресат розпізнає дану інтенцію адресанта, але не бажає відкрито в цьому зізнатись, тому відповідає неоднозначно, сподіваючись, що співрозмовник розпізнає імплікатуру і зрозуміє, що його припущення є істинними.

2) Стратегія конкретизації інтенції адресата. Цю стратегію адресат застосовує у відповідь на стратегію вираження комунікативної інтенції непрямыми засобами мови. При цьому адресат декодує основну інтенцію адресанта і реагує висловленням, в якому непрямо виражена відповідь. Проаналізуємо даний випадок:

(10) Rafael: Every morning that I woke up without you in my arms made the night we shared so bittersweet", Rafael murmurder. "Several times I have thought you were about to discover you loved

me. Then I gave up hope. When you were with me, you seemed to become more unhappy and I knew I must set you free.”

Erica: I don't deserve you. You were right when you said I was selfish (Dailey, 134).

Між комунікантами розгортається діалог, темою якого є доцільність їх стосунків. Адресант констатує свою готовність припинити їх, але у своєму висловленні від імплікує бажання отримати протилежний результат, тобто продовжити стосунки. Через те, що в даному положенні адресату відводиться можливість приймати рішення, він, декодувавши основну інтенцію співрозмовника, виражає неготовність до подальшого їх розвитку шляхом подання особливостей свого характеру в якості перешкоди для успіху їх взаємовідносин.

Таким чином, неоднозначність є невід'ємною рисою мовлення і може проявлятися на різних рівнях мови. На лексичному рівні неоднозначність може бути полісемічного або омонімічного характеру, залежно від того, чи є між лексичними одиницями семантичний зв'язок, чи вони є тільки формально подібними. В обох випадках функцію усунення двозначності виконує контекст. Неоднозначність на синтаксичному рівні, інакше амфіболія, виникає в результаті варіативності інтонаційного та морфологічного членування синтаксичних одиниць. На прагматичному рівні неоднозначність є результатом сформованості або відсутності перлокутивного ефекту в свідомості мовця, що дозволяє кваліфікувати типи неоднозначності як навмисну та випадкову відповідно. На перспективу дослідження можна віднести вивчення особливостей застосування неоднозначності у розрізі міжкультурної та міжгендерної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданов В.В. Деятельностный аспект семантики / В.В. Богданов // Прагматика и семантика синтаксических единиц: Сб. науч трудов. – Калинин: Калинин. гос. ун-т. – 1984. – С. 9 –21.
2. Почепцов Г.Г. Избранные труды по лингвистике / Г.Г. Почепцов. – Харьков: Харьков. нац. ун-т имени В.Н. Каразина, 2009. – 556 с.
3. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика / И.П. Сусов. – Винница: Нова Книга, 2009. – 272 с.
4. Харитончик З.А. Лексикология английского языка / З.А. Харитончик. – Минск: Высшэйшая школа, 1992. – 204 с.
5. Bach K. Ambiguity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.sfsu.edu/kbach/ambguity.html/>
6. Cheng R. Ambiguity Can Be Pragmatic and a Good Thing, Too / R. Cheng // Papers Presented at the 6th Annual International Conference on Pragmatics and Language Learning. – 1992. – P. 34-42.
7. Church K., Patil R. Coping with Syntactic Ambiguity or How To Put The Block In the Box On The Table / K. Church, R. Patil // American Journal of Computational Linguistics. – 1982. – Vol. 8, No. 3-4. – P. 130-148.
8. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/>
9. Fredster E. On Semantic and Pragmatic Ambiguity / E. Fredster // Journal of Pragmatics. – 1998. – No. 30 – P. 527-541.

10. Gillan B. Ambiguity, Generality, and Indeterminacy: Tests and Definitions / B. Gillan // *Synthese* – 1990. – No. 85 – P. 391-416.
11. Grice H. P. Logic and Conversation / H.P. Grice // *Syntax and Semantics.: Speech acts.* – Amsterdam: Elsevier Science. – 1975. – Vol. 3 – P. 41-58.
12. Leech J. Principles of Pragmatics / J. Leech. – London: Longman, 1981. – 266 p.
13. Nerlich B., Clarke D. D. Ambiguities we live by: Towards a Pragmatics of Polysemy / B. Nerlich, D.D. Clarke // *Journal of Pragmatics* – 2001. – No. 33 – P. 1-20.
14. Nerlich B. Conspicuity / B. Nerlich // *Concise Encyclopedia of Pragmatics.* – Oxford: Elsevier Ltd, 2009. – 114 p.
15. Wasow T., Perfors A., Beaver D. The Puzzle of Ambiguity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.stanford.edu/~wasow/Lapointe.pdf/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Dailey J. Sweet Promise / J. Dailey. – Toronto: Harlequin Books, 1996. – 296 p.
2. Grisham J. The Partner / J. Grisham. – New York: Dell Publishing, 1997. – 468 p.